

CHEDIATH Geevarghese, *The Malankara Catholic Church*, transl. A.J. Joy Angemadathil, Kottayam 2003 – 334 s.

Kto choć raz usiłował zapoznać się z dziejami chrześcijaństwa w dzisiejszej Indii, ten jest świadom zawiloci i złożoności wielu wydarzeń historycznych. Mimo że chrześcijanie indyjscy są spadkobiercami ewangelizacyjnej działalności św. Tomasza Apostoła i szczycą się pochodzeniem apostołskim, w wyniku historycznych zdarzeń, zwłaszcza szesnasto- i siedemnastowiecznej kolonizacyjnej działalności już wówczas podzielonych europejskich chrześcijan, sami ulegli wielorakim podziałom. Niektóre z podziałów miały wprost wyraźne podłoże polityczne i były raczej reakcją na działalność kolonizatorów, zwłaszcza Portugalczyków. W późniejszym czasie dochodziło do prób przezwyciężenia rozbicia i szukania jedności z Kościołem rzymskim. Próby te rodziły jednak częściowo nowe podziały, bowiem angażowały zazwyczaj tylko część danej społeczności. W efekcie topografia różnorodności Kościołów chrześcijańskich w Indii wydaje się nieraz trudna do ogarnięcia. Uczestnikiem takiej złożonej historii jest między innymi także Syro-Malankarski Kościół Katolicki. Jego złożone dzieje stały się przedmiotem monografii autorstwa G. Chediath'a. Autor, sam przynależąc do tego Kościoła, przedstawia historię swej macierzystej wspólnoty – jak pisze – począwszy od czasów apostołskich aż po dzień dzisiejszy (s. 8). Warto przypomnieć, że Geevarghese Chediath jest kapłanem archidiecezji Trivandrum, wykładowcą w kilku ośrodkach teologicznych swego kraju i członkiem Syryjskiej Komisji przy Pro Oriente. W jego dorobku znajduje się ponad 80 książek. Polskiemu czytelnikowi jest znany chociażby dzięki kilku artykułom, które ukazały się w poprzednich numerach „Studia Oecumenica”

Wydana w 2003 r. monografia nie jest publikacją całkowicie nową, gdyż duża część zgromadzonego materiału została już wcześniej opublikowana w języku malajalam i wielokrotnie była wznawiana. Dotyczy to 15 spośród 28 rozdziałów. Współczesne, angielskie wydanie było podyktowane potrzebą udośćnienia i przybliżenia historii Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego

nowym pokoleniom chrześcijan malankarskich, głównie przebywającym na emigracji i nie znającym już często języka malajalam.

Treściowo, choć nie formalnie, omawiana publikacja dzieli się na dwie zasadnicze części. Pierwsze 15 rozdziałów dotyczy początków Kościoła Malankarskiego od czasów apostoelskich, aż po rok 1930, który wyznacza początek unii i pełnej wspólnoty z Rzymem. Natomiast rozdziały od 16 do 28 podejmują wydarzenia z dziejów już Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego i przedstawiają także niektóre z jego wybitnych postaci w okresie jedności z Rzymem. Taki układ materiału podyktowany jest obroną podstawowej tezy, którą stawia Autor, mianowicie, że tradycja Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego nie zaczyna się dopiero w roku 1930, ale począwszy od misyjnej działalności św. Tomasza Apostoła. W istocie bowiem do zapoczątkowanych w XVI i XVII w. podziałów istniał jeden, katolicki i apostoelski Kościół. Przełomową i tragiczną zarazem datą w dziejach chrześcijaństwa w Indii był rok 1653, w którym miała miejsce rewolta, znana w historii jako Coonan Cross Oath, w której uczestniczyli chrześcijanie malankarscy, skierowana przeciwko ingerencji w życie miejscowego Kościoła ze strony Portugalczyków. W efekcie rozpoczęła się fala podziałów, która doprowadziła do powstania wielu różnych wspólnot o zróżnicowanej obediencji (s. 52).

W przedstawianiu najstarszej historii Kościoła w Indii Autor nie przemilcza trudności, jaką jest brak szerszej bazy źródłowej. Stąd przyznaje, że niedostatek zwłaszcza spisanych dokumentów historycznych uniemożliwia przedstawienie jasnego obrazu kościelnych relacji tamtego czasu (s. 21). To spowodowało konieczność akceptacji pewnego rodzaju dysproporcji w formalnym układzie poszczególnych rozdziałów. Spośród wspomnianych już wcześniej 15 rozdziałów nieformalnej pierwszej części, trzy z nich obejmują okres do XVI w., a następne dwanaście okres od XVI do XX w. Usprawiedliwieniem tej dysproporcji jest jednak sama historia, która od XVI w. obfitowała w wiele wydarzeń, wyznaczających ważne punkty w historii dzisiejszego Kościoła malankarskiego. Poszczególne tytuły rozdziałów wprost na nie wskazują, co umożliwia także ich sprawne odszukanie w książce. I tak na przykład rozdział piąty dotyczy synodu w Diamper (1599 r.). Następny – skutkiem tego synodu dla Kościoła malankarskiego. Siódmy rozdział omawia wydarzenia okresu od synodu w Diamper do Coonan Cross Oath. Kolejny poświęcony jest całkowicie Coonan Cross Oath. Kilka następnych dotyczy wewnętrznych przemian w obrębie chrześcijaństwa malankarskiego, które doprowadziły do powstania autonomicznego katolikatatu Jakobickiego Kościoła Syryjskiego (rozdziały 14. i 15.). W obrębie tego Kościoła wyłoniły się dwie frakcje: zwolenników i przeciwników unii z Rzymem. Zwolennicy pod przewodnictwem arcybiskupa Mar Iwaniosa zawarli w 1930 r. unię z Kościołem rzymskim, przywracając w ten sposób jedność z papieżem.

Nieformalna druga część publikacji koncentruje się na omówieniu 73 lat istnienia Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego. Autor w chronologiczny sposób, bardzo szczegółowo prezentuje przebieg zjednoczeniowego procesu,

eksponując zarazem towarzyszącą mu myśl ekklezjologiczną. Jest to zresztą jedna z istotnych cech niniejszej publikacji, że nie zadowala się ona wyłącznie suchym przedstawieniem faktów historycznych, lecz towarzyszy im interpretacja teologiczna, w szczególności zaś ekklezjologiczna. Historia macierzystego Kościoła staje się dla Autora miejscem realizacji testamentu Chrystusa, aby chrześcijanie stanowili jedno. Píše on m.in.: „Dokonane w 1930 r. zjednoczenie z Rzymem było ukoronowaniem wszystkich wysiłków, które podejmowali chrześcijanie malankarscy poprzez wieki. Wśród nich było wielu, którzy całkowicie poświęcili się modlitwie i oddali ofierze w intencji jedności. Uświadamiali sobie, że podział sprzeciwia się woli Pana i stawia pod znakiem zapytania wartość Ewangelii i samego chrześcijaństwa. Podział jest zaprzeczeniem chrześcijaństwa jako takiego” (s. 105).

W drugiej części wyraźnie, to znaczy zarówno formalnie, jak i treściowo widoczna jest transpozycja historii Kościoła w historię jego wielkich postaci. Rozdziały 18. oraz od 21. do 24. wprost poświęcone są zwierzchnikom Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego oraz biskupom Trivandrum i Tiruvalla. To druga ważna cecha charakterystyczna opracowania G. Chediath'a, który w przedstawieniu wydarzeń historycznych eksponuje sprawcze działanie osób, otwartych na działanie łaski Bożej. Historię w jego ujęciu tworzą wybitne jednostki, wyrastające ponad epokę, w której żyją. Autor ze szczególną estymą odnosi się do wielkich postaci własnego Kościoła. Dotyczy to zwłaszcza arcybiskupa Mar Iwanios'a (1882-1953), który dzięki swej organizacyjnej sprawności i jasnej wizji teologicznej najbardziej przyczynił się do zawarcia unii, a także arcybiskupa Mar Gregorios'a (1916-1994), który kontynuował dzieło swego wielkiego poprzednika, umacniając więzy jedności z Rzymem, czy także aktualnego zwierzchnika Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego, arcybiskupa Mar Baselios'a. Z drugiej strony nie przemilcza także trudnych spraw, niepowodzeń w pełnieniu misji zwierzchnika Kościoła przez wymienione osoby, ich ograniczeń wewnętrznych czy zewnętrznych, a także rozczarowań, jakich doznali, kreśląc w sumie bardzo realistyczny portret przedstawianych postaci. Biografie zaprezentowanych biskupów pozwalają dodatkowo uświadomić sobie, jak złożona jest historia chrześcijaństwa w Indii i jak trudno o jednoznaczne oceny postaw wobec unijnych działań. Ta ostatnia kwestia szczególnie jest obecna w czterech końcowych rozdziałach, gdzie Autor podejmuje aktualne problemy swego macierzystego Kościoła, rozważając je często z perspektywy motywów i intencji twórców unii. W tych rozdziałach zawarto także wiele informacji dotyczących aktualnej struktury osobowej i instytucjonalnej omawianego Kościoła, dołączając nawet krótką kronikę najważniejszych wydarzeń z życia Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego w kilku ostatnich latach, kończąc na roku 2004. Lektura tej części ukazuje dynamizm życia tej wspólnoty chrześcijan, której zewnętrzną oznaką są powstające nowe struktury kościelne (aktualnie pięć diecezji), instytuty życia konsekrowanego, liczne stowarzyszenia świeckich, instytuty o charakterze edukacyjnym, a także nowo zbudowane kościoły i kaplice.

Na osobną uwagę zasługuje jeszcze ostatni rozdział zatytułowany *Identity and Individuality in Catholic Communion* (s. 249-262). Mimo, że sama unia z Rzymem i jej znaczenie jest dla Autora kwestią niebudzącą najmniejszych wątpliwości, nie przemilcza on kwestii spornych w relacjach z Rzymem, dotyczących np. dyscypliny, liturgii, mających odniesienie do pojmowania szczególnej tożsamości kościelnej Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego. Autor jest przekonany, że jego macierzysty Kościół ma do odegrania szczególną rolę w relacjach pomiędzy Kościołem katolickim a ortodoksyjnym Kościołem orientalnym. Kościół ten pragnie być pomostem pomiędzy Wschodem i Zachodem, z jednej strony będąc związany formalną unią, z drugiej – utrzymując więzy jednej wspólnej tradycji i kultury. Jako Kościół pozostający w jedności z Kościołem katolickim może dawać świadectwo jedności wobec swych prawosławnych sióstr i braci, którzy z kolei z zainteresowaniem przyglądają się, jak jest on traktowany przez hierarchię Kościoła łacińskiego. W tej sprawie Autor wyraża wiele gorzkich uwag, powołując się na szereg konkretnych wydarzeń i decyzji ze strony Rzymu, deprecjonujących autonomię jurysdykcyjną Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego. Dotyczy to zwłaszcza postępowania miejscowej hierarchii łacińskiej i kwestionowania jurysdykcyjnej autonomii katolickich Kościołów orientalnych. Autor wykazuje, że taka postawa wobec lokalnego Kościoła malankarskiego jest zaprzeczeniem postanowień Soboru Watykańskiego II, a także późniejszych rozporządzeń i decyzji, także obecnego papieża Jana Pawła II. Autor zapytuje retorycznie: „Jeśli nie przestrzega się postanowień soboru, jak można wierzyć, że inne rzymskie postanowienia znajdą należyte uznanie?” (s. 262). W ten sposób przedstawienie historii macierzystego Kościoła stało się formą świadectwa o jego życiu, powołaniu i cierpieniu w imię jedności Kościoła.

Należy wspomnieć, że publikacja zawiera także dość obszerny apendyks (s. 263-330), na który składają się: przemówienie Mar Iwaniosa wygłoszone po konsekracji biskupiej (1925 r.); ostatnie jego pisemne przesłanie z 21 września 1952 r.; wykaz aktualnych duchownych, zarówno zakonnych, jak i diecezjalnych; słownik terminów zapożyczonych z języka malajalam; treść zapisu umieszczonego na kamiennej tablicy upamiętniającej zawarcie unii z Rzymem w 1930 r., wmurowanej 17 sierpnia 2003 r. w kaplicy, w której Mar Iwanios po raz pierwszy po zawarciu unii sprawował Eucharystię; spis parafii i misji. Zamieszczono także spis bibliografii i indeks ogólny.

Publikacja jest cennym źródłem informacji na temat historii i dnia dzisiejszego Syro-Malankarskiego Kościoła Katolickiego. Należy dodać, że źródłem rzetelnym i dobrze udokumentowanym. Jednocześnie Autor nie ukrywa swego emocjonalnego stosunku do przedstawianych faktów. To nastawienie sprawia, że część jego wypowiedzi nie ma charakteru ściśle merytorycznego. W niektórych miejscach relacja przechodzi w styl niemal kaznodziejski. Niekoniecznie trzeba to zaliczyć do braków niniejszej pracy, ale może rodzić wątpliwości, co do jej obiektywności. Usprawiedliwieniem takiej niejednorodności stylistycznej jest z pewnością główny adresat książki, o czym była już wcześniej mowa.

Lektura publikacji rodzi czasami wrażenie, jakoby była to książka z jeszcze jedną „tezą” Przy czym słowa „teza” nie należy tu rozumieć negatywnie, bowiem dotyczy sprawy jedności Kościoła, w tym wypadku sensowności zawarcia przez część malankarskich chrześcijan unii z Rzymem, mimo wielu rodzących się i wzbudzanych, pośrednio lub bezpośrednio, wątpliwości. Uzasadnieniu tezy o słusznym wyborze takiej drogi jedności Kościoła Autor podporządkowuje układ treściowy drugiej, nieformalnej części swej publikacji, gdzie zawarł także szereg wypowiedzi wartościujących. Przedstawia on przywrócenie jedności z Kościołem rzymskim jako ukoronowanie niezwykłego wysiłku chrześcijan malankarskich, a zwłaszcza ich wybitnych duchowych przewodników. Z wielkim zaangażowaniem przedstawia unię jako wkład Kościoła malankarskiego w dzieło zjednoczenia chrześcijan. Uważa, że misyjny dynamizm tego Kościoła dzięki zawarciu unii ma znaczenie nie tylko wewnątrzkościelne czy religijne, ale stanowi wkład do integralnego rozwoju społeczeństwa tamtego regionu. Niektóre z tych wniosków wydają się iść dość daleko, przynajmniej w tym sensie, że nie widać tu ich bezpośredniego związku z wydarzeniem przywrócenia jedności z Kościołem rzymskim. Mimo to na uwagę zasługuje entuzjazm i pasja, z jakimi Autor przedstawia znaczenie unijnych zabiegów dla żywotności Kościoła malankarskiego, a wraz z nim chrześcijaństwa w Indii. Dla czytelnika, który pragnie wnikać w historię rytu zachodniosyryjskiego w Indii, publikacja może stanowić niezwykle pożyteczną pomoc.

Rajmund Porada (Opole)